

Dinsdag 3 augustus 1915 – ochtendeditie

Theodor Wolff schrijft in het Berliner Tageblatt over de openbaar gemaakte Belgische archiefstukken, dat elk toekomstig kritisch beoordelaar der tegenwoordige gebeurtenissen er mee rekening dient te houden. Ze vormen gewichtige getuigenissen in het grote historisch proces. Er blijkt uit dat alle Belgische diplomaten of Duitsgezind waren of tegen de Engelse insluitingspolitiek gekant. Dat de Belgische gezant te Berlijn, baron Greindl, steeds deze politiek in scherpe bewoordingen veroordeelde en op het gevaarlijke ervan wees, kan worden toegeschreven aan zijn buitengewone kennis der stemmingen in Duitsland, maar het is verrassend dat graaf Lalaing in Londen zowel als de heer Leghait en baron Guillaume zich hebben weten te onttrekken aan de beschouwingen van hun omgeving. Hetgeen baron Guillaume over de door Poincaré uitgevonden “politique nationaliste, cocardière et chauviné” schrijft, wat de heer Leghait over de Engelse tactiek om te Parijs in het gevlei te komen mededeelt, en wat graaf Lalaing over de ophitsende Engelse pers meldt, behoort onafscheidelijk tot de geschiedenis van deze tijd.

De schrijver, die voorts memoreert, dat baron Greindl de 28e maart 1907 spreekt van de “lasterveldtocht, die men sedert jaren in de pers van Parijs, Londen en St.-Petersburg voert”, waarschuwt in dat verband tegen de mening, alsof de Duitse pers geheel vrijuit zou gaan. Wanneer men in de toekomst de Europese lucht voor vergiftiging wil behoeden, dan moet men bij het sluiten van vrede zich afvragen of er geen middelen te vinden zijn om de opzettelijke ophitsing der volkeren tegen elkaar afdoende tegen te gaan. De volkeren zouden stellig maatregelen tegen de “ergste uitwassen der internationale woordenwisseling” met blijdschap zien.

Ten bewijze, dat het met de samenwerking tussen de Belgische bevolking en de Duitse autoriteiten nog niet best wil vloten, kan de

volgende, aan het Algemeene Nieuwsblad voor België ontleende open brief van de Duitse gouverneur-generaal in België, von Bissing dienen:

De Haagse Conventie, betreffend de gebruiken en wetten van de oorlog te lande, bevat volgende bepaling:

Art. 42 – Een gebied geldt als bezet, wanneer het daadwerkelijk in de macht van het vijandelijk leger is.

Art. 43 – Nadat de wettige macht daadwerkelijk in de handen van de bezettende overgegaan is, moet deze alle van hem afhangelnde maatregelen nemen, om in de mate van het mogelijke de openbare orde en het openbaar leven te herstellen en te bewaren en wel, zoverre geen dwingend beletsel bestaat, met inachtneming van de wetten van het land.

Ter uitvoering van deze volkenrechtelijke verplichting heeft zijne majesteit de Duitse keizer na het bezetten van het koninkrijk België door onze zegevierende troepen, het bestuur er van aan mij opgedragen en mij met de uitvoering van deze verplichting belast. Als Generaal-Gouverneur voer ik het bestuur van dit land, niet om een eigen drang naar geweldheerschappij te voldoen, ook niet uitsluitend tot nut en baat van het Duitse Rijk, maar tot vervulling van zware, tegenover het bezette België bestaande plichten.

Om deze reden mag en moet ik van elke Belgische staatsburger, inzonderheid van de overheden van het land, zover zij konden in dienst worden behouden, verwachten en verlangen, dat men mij in mijn streven om de openbare orde en het openbare leven in het land te herstellen en te bewaren, ondersteunt. Ik erken gaarne, dat een niet gering aantal burgemeesters, staats- en godsdienstambtenaren, stedelingen en landbouwers, ook liefdadige vrouwen en mannen het

doel van mijn inspanningen hebben erkend en daaruit niet voor zichzelf, maar wel voor de algemeenheid, voordelen gesproken zijn. Op talrijke andere plaatsen evenwel stoten mijn pogingen nog altijd op open of bedekte tegenstand. Het komt me voor als heerste de mening, dat het een vaderlandse of mannelijke daad is zich tegen de verordeningen der bezettende macht te verzetten, of dit mag uit de bezorgdheid voortvloeien, dat zij die zich willig toonden gevaar lopen, moesten de vroegere staatstoestanden eenmaal hersteld worden. Men is beducht, dat men hun gebrek aan vaderlandse moed of zelfs verraad zou kunnen verwijten.

Beide opvattingen zijn te beklagen. Zij steunen op valse principes of op niet lovenswaardige karaktereigenschappen.

Wat ook het aanstaande lot van België moge zijn – op dit ogenblik staat België werkdadig en op grond van de volkenrechtelijke bepalingen onder Duits, onder mijn bestuur. Wie zich tegenover dit bestuur dienstwillig en hulpvaardig toont, dient niet de bezettende macht, maar bij voorkeur zijn eigen vaderland. Wie haar weerstaat, doet daarmee niet het Duitse Rijk, maar uitsluitend zijn vaderland België, nadeel. Zulke handelswijze kan noch mannelijk, noch vaderlandslievend heten, noch mag evenmin het onvoorwaardelijk samenwerken met mijn bestuur door wie ook, noch nu noch later als onderworpenheid onder een vreemde macht, noch zelfs als vaderlandsverraad opgevat worden.

Ik verlang van niemand een opgeven van zijn idealen of zelfs maar een huichelachtig verloochenen van zijn overtuiging. Wel echter moet ik van elkeen verwachten, dat hij de daadwerkelijke toestand aanvaardt, nl. dat ik en mijn bestuur naar krijgs- en volkenrecht de wettelijke verplichting en dus ook het wettelijk recht heb het land te besturen en de overheden van het land, evenals zijn zedelijke aanvoeders, zo geestelijke als wereldlijke, tot meewerken op te

roepen. Wie invloed bezit, zonder deze in voortbrengende daad om te zetten, begaat een zonde tegenover zijn vaderland en wel juist terwijl hij beweert zijn vaderland te huldigen.

Ik acht elke godsdienstige, politieke en nationale geloofsbelijdenis en ik aanvaard alle eerlijke medewerking, van waar deze ook mag komen. Maar mijn plicht dwingt me tegen weerspanningen, tegen diegene onverbiddelijk op te treden, die openlijk of bedekt de openbare orde storen, of die trachten het herstellen en de rustige ontwikkeling van het openbaar leven te beletten. Zonder aanzien van persoon zal ik in vervulling van de mij opgelegde taak, diegene ter verantwoording roepen, die mij met woord en daad weerstaan en voor zover zij zich in het bezit van een openbaar ambt bevinden, hen eruit ontslaan.

Ik verwacht van het gezond verstand der Belgische bevolking met haar leiders, dat deze uitleggingen de nog voorhanden, verkeerde opvattingen zullen wegnemen en in alle lagen van het volk de overtuiging verspreiden, dat mijn bestuur zijn best doet om de belangen van het land te dienen, maar dat ook een rechtzinnig betuigen van vaderlandse gezindheid in de huidige omstandigheden alleen in het bevorderen, door medewerking van mijn verplichtingen en doeleinden kan liggen.

Een Brussels blad deelt mede nieuws van burgemeester Adolf Max te hebben gekregen. Deze is nog steeds in goede gezondheid. Het is hem toegelaten dagelijks een uur in gesprek te zijn met Russische officieren, die, evenals hij, in de vesting Glatz opgesloten zijn.

Men leest in het Algemeen Nieuwsblad voor België:

Met recht en reden wordt er geklaagd over de tegenwoordige staat van de Schoenmarkt te Antwerpen. Tien maanden zijn verlopen sinds

de beschieting van de stad en nog altijd wordt een der schoonste gedeelten van Antwerpen ontsierd door die hopen puinen. Iets is er gedaan, ja, de straatweg is ontruimd en schutsels zijn langs het voetpad geplaatst.

We zouden die toestand ten volle begrijpen, indien de eigenaars niet opbouwend gezind waren, maar neen! In die gronden steken ontzaglijke kapitalen, die nu geen intrest opbrengen. Iedereen wil herbouwen, zo gauw mogelijk. Enkele bewoners van die straat zagen, met hun huis, een winstgevende zaak verdwijnen, en men zal dan ook wel begrijpen dat zij er op uit zijn de heropbouw aan te vangen.

Maar daar zit het hem juist! De Schoenmarkt behoort als weg aan de staat en de stad bevindt zich in de onmogelijkheid toelatingen tot bouwen te verlenen, zolang de lijnrichting niet is goedgekeurd bij koninklijk besluit. En daar zulks nu onmogelijk is heeft de internationale commissie de taak op zich genomen deze zaak te regelen.

Het eerste nummer is verschenen van het Bulletin der Belgische comités en der Belgische instellingen in Nederland. Het wordt uitgegeven onder bescherming van het Officieel Belgisch comité door het Belgisch comité te 's Gravenhage. Voorzitter van de redactie van het bulletin is Ferdinand Fléchet, oud lid der Belgische Kamer en tot in de oorlog de bekende burgemeester van Warsage, wiens lotgevallen in onze krant herhaaldelijk ter sprake zijn gekomen.

Dr. Gunzburg, lid der redactie, zet in een in het Nederlands gedrukt artikel het doel van het Bulletin uiteen. Wij lezen daarin o.m.:

“De Belgische bannelingen hier te lande, zodra de verlamming der eerste weken was verdwenen, richtten zich weer op met wilskracht en zelfvertrouwen, zij zagen rondom zich oneindig groot leed en

voelden de noodzakelijkheid om onverpoosd weer aan het werk te gaan en in onderlinge samenwerking weerstand te bieden aan die nood.

Er ontstonden in al de steden van Nederland met de zedelijke en soms de materiële hulp van het gastvrije broedervolk, zeer talrijke instellingen, die tegenover al het kwaad van onze tijden, een weinig goeds trachtten te stellen.

In korte tijd werden hulpkassen en werkbeurzen, boekerijen en voorschotbanken ingericht, voedingscomités en inlichtingsburelen, ziekenfondsen en verplegingsleergangen, beroepsscholen en woonblokken. Alle krachten werden samengevoegd om het tijdelijk verblijf van een gans volk op voordelige sociale gronden te steunen, en er het leven en de ziel ten volle in te bewaren tot het gelukkig oogenblik dat het, zonder het minste van zijn werk- en wilskracht verloren te hebben, zal kunnen terugkeren in zijn vrij en onafhankelijk vaderland.

Wij hopen niettegenstaande de moeilijkheid van deze taak en de medewerking van allen het middel te vinden om van dit tijdschrift dat te maken, wat het werkelijk moet zijn, de annalen van het Belgisch volk tijdens zijn verblijf in Nederland, en er een werk van te maken dat iedereen hier zal bevredigd raadplegen en zal waardig achten te bewaren.”

Ingezonden stuk.

Geachte redactie,

In een Brusselse correspondentie van uw geacht blad komt het volgende voor:

“Het orgaan der Gentse beweging, de Vlaamsche Post, telt naast zijn hoofdredacteur en enkele andere zeer jonge Vlamingen (jong zijn is geen fout, maar kan het wezen), een in Nederland geboren Duitse officier en een Nederlands predikant te Gent, welke van zijn onzijdigheid zulk een eigenaardig begrip heeft, dat hij in zijn kerk bij het begin van de oorlog Gods zegen over de Duitse wapens afsmeekte en nu, hoewel betaald als Belgisch staatsambtenaar, een invloedrijke plaats aan de Duitse perscensuur te Gent heeft.”

Met die Nederlandse predikant te Gent is blijkbaar bedoeld mijn zoon, J. D. Domela Nieuwenhuis Nyegaard. Hij toch is sinds 1903 aldaar predikant bij de Belgische staatskerk. Ik begrijp niet hoe uw correspondent aan de bewering komt, dat mijn zoon in de kerk bij het begin van de oorlog Gods zegen over de Duitse wapenen heeft afgesmeekt. Deze bewering toch is beslist onjuist.

Volgens mijn bij hem ingewonnen informatie heeft hij op de kansel zich nimmer in pro Duitse zin uitgelaten en nog veel minder Gods hulp ingeroepen voor de zegepraal der Duitse wapens. Hij heeft alleen tot zijn gemeentenaren het verzoek gericht zich als Christenen vriendelijk te gedragen tegen hun Duitse medechristenen, die tot dezelfde gemeente behoren (ongeveer een derde deel van die gemeente bestond voor de oorlog uit Duitsers). Trouwens, de Belgische regering, die toen nog het gezag in Gent uitoefende, zou zoiets niet hebben geduld. Ook later is daarvan geen sprake geweest.

Onjuist is ook de bewering, dat mijn zoon een plaats heeft aan de Duitse perscensuur te Gent. Men kan gemakkelijk begrijpen, dat een dergelijke plaats alleen aan Duitsers wordt toevertrouwd.

U dankend voor de plaatsruimte, richt ik hierbij het verzoek tot de bladen, die het bovenstaande overnamen, ook het recht van antwoord over te nemen.

Achtend heb ik de eer te zijn,
Uw dienstwillige,
Mr. J. Domela Nieuwenhuis - Oud hoogleraar.
Baarn, 1 augustus 1915

Dinsdag 3 augustus 1915 – avondeditie

Belgische vluchtelingen.

Het stoomschip Copenhagen is gisteravond van hier naar Engeland vertrokken met 541 Belgische vluchtelingen.

Nu de Belgische soldaten meer en meer in kaki worden gekleed, zegt de Manchester Guardian, zijn ze haast niet meer van Engelse soldaten te onderscheiden. Vroeger kon men ze in hun vuile uniformen van allerlei soort gemakkelijk herkennen, wanneer ze door Londen liepen. Nu merkt men ze nauwelijks op, hoewel er meer zijn dan in het begin van de oorlog. Er mag altijd 4 procent van het leger met verlof in Engeland zijn, mits ze wat geld of verwanten onder de vluchtelingen hebben bij wie ze hun intrek kunnen nemen. Het is verbazend, zegt het blad, hoeveel er onder zijn die enkel Vlaams kennen. Ja, België geldt in het buitenland nog vaak als een Franssprekend land.

Van enige van die Belgische soldaten vernam het blad, dat het leven aan het front vrij eentonig is. Een water scheidt de Belgen van de Duitsers. Daar kan geen van beide partijen over, en men schiet maar op elkaar. Nu en dan wordt er iemand in de loopgraven gewond of gedood, maar gewoonlijk schuilt men veilig in de schansen. Van koning Albert vertelden soldaten, dat hij zich telkens aan gevaar blootstelt. Eens op een keer was hij de laatste, die onder het vuur van de vijand over een brug ging.